

Nikolina Sarić
Filip Šimetin Šegvić
 [povijest]

Između „tri neprijatelja:“ Theodor von Sickel (1908.-2008.)*

Pruski protestantski povjesničar **Theodor von Sickel**¹ po mnogome je ostao poznat i slavan i daleko nakon svoje smrti 1908. godine u Meranu u Južnom Tirolu čiju obljetnicu ovim člankom obilježavamo.² Njegova znanstvena ostavština obuhvaća široko područje: austrijsku historiografiju obilježila je njegova djelatnost u *Institut für Österreichische Geschichtsforschungen*, među značajnijim je poticateljima Bečke škole povijesti umjetnosti, kao izdavač *Monumenta Germaniae Historica* značajan je i za njemačku historiografiju, no, nedvojbeno, njegova je najveća zasluga upravo djelatnost na području pomoćnih povijesnih znanosti, posebice diplomatike, paleografije i kronologije. Sickela u brojnim priručnicima nazivaju ocem diplomatike („*Papst*“) ili pokretačem (*Neubegründer*). On je, prema riječima njegova učenika Juliusa von Schlossera „svojom reformom časnog programa francuske „arhivistike“ uzdignuo paleografiju i diplomatiku iz njihova služinskog položaja i pridao im autonomnost, uznio ih u područje onoga što se danas, mada zapravo tautološki, naziva *povijesću duha*.“³ Dakako, Theodor Sickel je u svome pristupu prakticirao pragmatični, empirijski pristup, ponekad tako izostavljajući teorijski okvir problema.⁴ Međutim, u vremenu formiranja povijesne znanosti, uhodavanje novih institucija će postati uz tradiciju sveučilišta ishodišna točka mlađih generacija.

* Zahvaljujemo se prof. dr. sc. Mirjani Matijević-Sokol i Tomislavu Galoviću, prof. na pomoći i suradnji tijekom nastanka ovog članka.

Theodor Sickel rođen je 1826. godine u njemačkom gradiću Akenu kao dijete u obitelji tradicionalnih luteranskih svećenika pa, nakon gimnazijskog školovanja u Magdeburgu se isprva odlučio za studij teologije na provincijskom sveučilištu Halle/Saale.⁵ Međutim Sickel je od ranih dana pripreman za fakultet pa se ubrzo prebacuje na Filozofski fakultet gdje pokazuje interes spram povijesti. Zbog toga se, prema vlastitim riječima, odlučio za sveučilišnu „promociju izabrati historijske zadatke s radom pod naslovom *Quo modo et quo jure ducatus Burgundiae translatus est ad gentem Valesiam*.“ Rad je „izazvao mnogo priznanja,“ ali Sickelu je nedostajalo novaca da ga tiska.⁶ Zanimljivo je da mnogi povjesničari spominju kako Sickel ulazi u, za Njemačku revolucionarnim godinama, sukob s pruskom politikom pa stoga 1850. mora otići u emigraciju.⁷ No, u pismu svome ujaku Karlu Friedrichu Sickelu (od 11.XI.1855.) on samo navodi kako je u Pariz otišao da bi istražio tamošnje arhive, ali i izbjegao neugodnosti s pruskom policijom kojoj je već neko vrijeme „bio sumnjiv“ zbog revolucionarnih aktivnosti. Dakle, svojom voljom napušta Berlin.⁸ Daljnje usmjerenje ka pomoćnim povijesnim znanostima svakako stječe na uglednoj *École des chartes* kod profesora Léopolda Victora Delislea (1826.-1910.),⁹ naročito na području diplomatike ondje razvijene još od J.J. Mabillona. Zadatak mu je bio započeti sustavna istraživanja francusko-burgundijske i francusko-talijanske povijesti srednjega i novog vijeka.¹⁰ Međutim, Sickel nikada nije upao u „zamku“ kakve su velike institucije često sakrivala svojim mladim znanstvenicima – nije postao stručnjak na uskom području i samo određenom vremenskom razdoblju, već je znao metodologiju rada prepoznati i koristiti za svoja samostalna, mnogo šira proučavanja.¹¹ Zanimanje Sickela za Francusku i Burgundiju na vidjelo je široj javnosti došlo objavom njegovih studija o Ivani Orleanskoj.¹² Tek je djelomično objašnjenje val interesa za to tematikom koji je pokrenuo njemački protestantski povjesničar Karl Hase.¹³ Više se on reflektira u Sickelovom dugogodišnjem radu u pariškom arhivu i knjižnici. Tako je u svoju analizu uspio integrirati rad pionira na tom području, francuza Julesa Quicherata (1814-1882), ali je i istovremeno demonstrirao sjajno poznavanje vrela i građe.¹⁴ Njegov je pristup temi također obilježen izrazito dominantnom psihološkom analizom, kako same legende o *Jeanne d'Arc* tako i njenom motivacijom, koja je, ako i nije direktno od Boga poslana, onda barem snažno patriotski nabijena.¹⁵

U službi francuskog ministarstva nastave provodi istraživanja na području sjeverne Italije, posebice u arhivu Milana, o obiteljima Sforza i Visconti, koja će itekako koristiti u njegovom stručnom usavršavanju. Usput stupa i u kontakt s nekim austrijskim kolegama.¹⁶ Francuska vlast ga šalje zatim na „*Mission à Vienne*“ kako bi uspostavio kontakt s austrijskim ministarstvom oko zajedničkih projekata u arhivima.¹⁷ Čini se da mu je ipak loš odnos s Prusijom i sudjelovanje u revoluciji 1848. godine trajno štetilo, jer su njegovi poslovi u Italiji obustavljeni po nalogu iz Berlina.¹⁸ Kontakata s Prusijom Sickel je imao sve manje. Iako je poznao Leopolda v. Rankea i Maxa Dunckera, kontakt je održavao redovito samo s Heinrichom Leom i sve se više okretao Austriji.¹⁹ Školske i obrazovne reforme Bachovog ministra Lea Thuna stvorile su priliku, a pariška stipendija omogućila Sickelov prelazak u Beč. Tako dvije godine nakon samog osnutka Instituta za istraživanje austrijske povijesti²⁰ 1854.

godine ondje i Sickel započinje svoj rad. Kao Nijemcu-protestantu zasigurno mu nije bilo jednostavno; ipak promjene u politici (uglavnom za premijera Friedricha Beusta) otvorile su mogućnosti za slabljenje klerikalne struje ukorijenjene u obrazovne institucije Habsburške Monarhije. Zbog toga, ali i zbog samog Sickela, koji je metodu i znanost uvijek stavljao ispred politike i vjere, Sickelov rad ostaje trajno vezan za Beč i Monarhiju. Zbog toga je i „austrijski usmjeren“ Institut zahtijevao i osobu poput Theodora Sickela uz načela Johana Alexandera von Helferta prema kojima se iz „romantične magije“ dotadašnje povijesti treba preko „sutona herojskih oblika“ prijeći na znanstvenu jasnoću.¹²¹ Institut je od početka veliki naglasak stavio na pomoćne povijesne znanosti (*Historische Hilfswissenschaften*), od kojih su diplomatika, paleografija i kronologija njemu prepuštene. Tako se za novoostvorene arhive i muzeje diljem Monarhije (pogotovo u Beču 1870-tih) sustavno odgajala nova generacija metodološki izučениh studenata, spremnih za znanstvenu kritiku (novih) izvora.¹²² Sickel je od početka tražio da se pod obavezne predmete uvrsti i povijest umjetnosti.¹²³ Rano je uočio da bez povijesti razvoja pisma, dakle paleografije, i povijest umjetnosti ostaje dalekosežno nerazumljiva, nepotpuna. Upravo međuodnos koji je stvoren izričito s latinskom paleografijom i inzistiranje na likovnom obrazovanju omogućilo stvaranje poznate Bečke škole povijesti umjetnosti, čiji su korifeji poput Franza Wickhoffa i Aloisa Riegela.¹²⁴ Viđenje latinske paleografije kao predmet kojime se uz filološke metode razvija i odnos prema grafičkim oblicima bilo je od neprocjenjive važnosti. Preko nje je i povijest umjetnosti pronalazila pravilan i znanstveno utemeljen put k povijesti, a naročito srednjem vijeku kojime se Sickel uglavnom bavio. Latinska paleografija oduvijek je bila usko povezana s diplomatikom, a Sickelova „carska diplomatika bila je po sebi umjetničko djelo; (...), ali i nauk o papirskim ispravama koji je slijedio i bio iznutra manje zatvoren, posredovao je iznenađujuće uvide u „kulturnopovijesno“ područje.“¹²⁵ Pragmatično definirana i postavljena diplomatika kao „povijesni razvoj sadržaja, forme i formule“¹²⁶ u 19. stoljeću ipak je bila inkluzivna. Jer, njegovo promatranje nastanka isprava, koje je bilo uvjetovano detaljnom analizom svih svojstava kancelarije za koju se pretpostavlja da je ispravu izradila, a zatim pogotovo i eshatokola, „oživljava povijest u ispravama.“¹²⁷ Ono otvara mogućnosti koje i današnji povjesničari koriste, kako bi iz niza podataka, činjenica i isprava došli do veće cjeline. Pažljivijim obuhvaćanjem Sickelovog opusa itekako je moguće pronaći osnovu interdisciplinarnih pristupa, i prijeći s čiste empiristike na novija područja historiografije i komparativne metode, a da se ne uruše znanstveni temelji.

Već njegova definicija isprave kao „pisano svjedočanstvo o jednom činu pravne naravi sastavljeno u određenom obliku koje se razlikuje po mjestu, epohi, osobama i vrsti samog pravnog čina“¹²⁸ dovoljno jasno ukazuje na empirijski pristup i jasnu metodologiju. Za pomoćne povijesne znanosti upravo će Sickelovo polazište značiti dugotrajno vezivanje uz pravnu povijest, koja će se paralelno razvijati. Sickel uvodi u povijesne znanosti tako metode koje su mnogo šire primjenjive nego što se to isprva moglo shvatiti.¹²⁹ Školovanje u Francuskoj zasigurno je Sickela usmjerilo ka posebnom pristupu prema problemu autentičnosti i originalnosti isprava (*discrimen veri ac falsi*). On je diplomatskom analizom izvora nudio točniju, pravilniju sliku povijesne istine, koja je bila ideal njemačke historiografije 19. stoljeća; jer ona „štiti“ od sumnja i neizvjesnosti.¹³⁰

Bečko sveučilište omogućilo mu je sustavno izučavanje tzv. specijalne diplomatike (*Spezialdiplomatik*), tipične za kraj 19. stoljeća. Predavanja na predmetima pomoćnih povijesnih znanosti, povezanim s Institutom, na Sveučilištu drži od 1857. godine.¹³¹ Također, sudjeluje u organizaciji javnih predavanja, kakva postaju krajem 19. stoljeća sve popularnija. Tako je 1858. kao „prvi protestant koji je u Beču držao javno znanstveno predavanje“ pred stotinama ljudi održao lekciju o Francuskoj i Burgundiji u 15. stoljeću, koja je kasnije i izdana u tiskanom obliku.¹³² Na istom području, ali u Innsbrucku djelovao je i drugi poznati diplomatičar toga doba, Julius Ficker (1826.-1902.).¹³³ Uskoro će se te dvije škole razići u učenju i ući u polemiku, makar se diskusija neće voditi o metodama pomoćnih povijesnih znanosti, već o pristupu samoj građi i vrelima.¹³⁴ Sickel, koji je, kako je već spomenuto, dugo vremena boravio u Italiji, a od 1891. vodio i *Istituto Austriaco di studii storici* u Rimu,¹³⁵ te je imao pristup papirskim arhivima, bio je više usmjeren kancelarijskim ispravama i njihovoj „*Kanzleimäßigkeit*.“ Dakle, metodi egzaktnog izdvajanja vanjskih i unutarnjih obilježja isprave (*innere und äussere Merkmale*), usporedbi pisma i stila.¹³⁶ Tako postupno dolazi do totaliteta obilježja, praksu po kojoj je isprava napisana – kancelariju. U središtu pritom Sickel uvijek vidi dvije osobe: onu koja je tekst za ispravu sastavila i čitala (*diktator*) i onu koja ga je uistinu napisala (*mundant, ingrossator, scriptor*).¹³⁷ S toga se s pravom mogu odbaciti sve kritike koje govore da je Sickelovo djelo stalo na razini *discrimen veri ac falsi*.

Za diplomatiku je također od velike važnosti bilo izdavanje „Kaiserkunden in Abbildungen“ („Carske isprave u preslikama“) kojeg su se primili Theodor Sickel i Heinrich Sybel. U njima se naime u diplomatiku uvodi napredak u fotografskoj tehnici i time se početnika izravno suočava s faksimilima isprava.¹³⁸ Istom će praksom nastaviti Sickel i kada objavljuje privilegij Otona I. a kasnije ga slijede i suradnici i učenici, kao primjerice Anton Chroust.¹³⁹ Dakako, i to mu je omogućeno uz podršku države, poglavito ministra Thuna i samog cara, koji mu je 1858. godine odobrio korištenje i izradu faksimila.¹⁴⁰ Njegova djelatnost na analizi pogotovo karolinških isprava 8. i 9. stoljeća Sickela je dovela u kontakt i sa skupinom njemačkih povjesničara koji su radili na *Monumenta Germaniae Historica* te im se 1862. priključio. Uskoro je postao i voditelj (*Zentraldirektionleiter*), te je smijenio poznatog Georga Pertza i tako otvorio novo poglavlje u djelovanju *Monumenta*.¹⁴¹ Objavljivanjem edicije isprava Konrada I., Henrika I. i Otona I. popunjene su rupe u historiografiji koje su desetljećima mučile kako njemačke, tako i ostale povjesničare. Serija od 911. do 1190. godine je time zaključena.¹⁴² Djelo koje je ustvari započeo Johann Friedrich Böhrer (1795.-1863.) tom je serijom upotpunjeno, a Sickelova kronološka tehnika uređivanja kraljevskih isprava značila je konačnu identifikaciju i kategorizaciju merovinških i karolinških isprava.¹⁴³

Malo je poznato i spominjano Sickelovo djelovanje na području kronologije. No, treba istaknuti da je među prvima i u tu granu pomoćnih povijesnih znanosti unio znanstveni pristup. Sickel to pokazuje u svom članku iz 1862. pod nazivom „Lunarna slova u kalendarima srednjeg vijeka“ (*Die Lunarbuchstaben in den Kalendarien des Mittelalters*)¹⁴⁴, u kojemu uočava ispravno problem postojanja nesklada među komputistima. Također, bavi se i određivanjem vremena kada nastaju pojedine forme kalendara, analizira kronološke tablice i pokušava, temeljeno na prijašnjim istraživanjima njemačkih povjesničara, kao što je Theodor Mommsen, odrediti cikluse i veze

između pojedinih kalendara. Uskoro su prema Sichelovom modelu formirani kolegiji za izučavanje kronologije u Grazu i Innsbrucku.⁴⁵ Sickel se u posljednjim godinama života posvetio i nekim drugim poslovima. Od 1898. godine pokušava napisati autobiografiju, odnosno vlastitu biografiju diktira svom učeniku Ernstu Dümmleru.⁴⁶ Pokušava i uspostaviti kontakte s Prusijom, ali mu to baš nije polazilo za rukom.

Na samom kraju članka preostaje nam tek sagledati ponovno, već na početku navedenu, Sichelovu ostavštinu. Njegova uloga u historiografiji svakako je ambivalentna. S jedne strane, on je kao stranac u formativnim godinama mlade austrijske nacionalne historiografije s obzirom na visoku poziciju koju je imao, djelovao izvan „očekivanih“ ideoloških okvira. Neosporni utjecaj Nijemaca poput Sickela, Sybela ili Srbika na austrijsku historiografiju tako se odrazio i na „borbu za austrijski identitet.“⁴⁷ Iako je baš on vodio izdavanje deset svezaka *Monumenta graphica medii aevi ex archivis et bibliothecis imperii Austriaci collecta*, ediciju diplomatskih dokumenata s područja čitave Monarhije koju je dobrim dijelom sponzorirala država,⁴⁸ Sickel je konkretno doprinio slabom uspjehu edicije *Monumenta Habsburgica*⁴⁹ dajući jednostavno prednost papirskim odnosno vatikanskim ispravama koje su 1881. godine otvorene odlukom pape Lava XIII.⁵⁰ Također, politička komponenta nikada nije nestajala; Sickel je u Beču uvijek bio njemački protestant na tradicionalnom sveučilištu, a u Bismarckovoj Njemačkoj je pak bio dugo vremena sumnjiv. Poziv na Berlinsko sveučilište čini se došao je prekasno. Ispravan je tako i zaključak Alphonsa Lhotskyja koji kaže da su pomoćne povijesne znanosti, iako podložne ponekim pritislima, ipak politički bile bezopasne.⁵¹ Naime, bezopasnije je izdavati edicije vrela, nego ih obrađivati ili tumačiti u raspravama i ostalim djelima. Upravo su političke prilike u mnogonacionalnoj Dualnoj monarhiji te apsolutizam okrenuli povjesničare carskim zbirkama, a ne znanstvenom radu na sveučilištima.⁵² S druge pak strane, ustrojstvo Instituta značilo je stvaranje nove infrastrukture, novih kadrova koji su od tada odgajani na modernim i čvrstim metodološkim postavkama. Neprocjenjiva je vrijednost te osnovne metodološke izučivosti kojom su raspolagali budući uglednici, što domaći austrijski (Riegel, Wickhoff, Fournier, Dvorák, Loserth, Schlosser, itd.) tako i strani, svjetski (Julian Krzyżanowski, P.F. Kehr, Johannes Heller, itd.). Sickel je njemačkoj i austrijskoj znanosti preko svoga rada u Parizu, dakle konstantno između „tri neprijatelja“, postupno približio elementarne metodološke pristupe Mabillona i francuske *École des chartes*.⁵³ Kao direktor instituta, Sickel je poticao produkciju znanstvenih radova. To je svakako značilo daljnje učvršćivanje znanstvenosti povijesnih studija, iako je preveliki naglasak na rani i kasni srednji vijek proizašao iz stava: „tko svlada srednjovjekovne isprave, moći će se snaći i u razdobljima nakon srednjeg vijeka“, rezultirao potpunim zapostavljanjem kasnijih tema i onim pomoćnim povijesnim znanostima (numizmatika) koje se vežu uz njih.⁵⁴ Ako se može reći da je Sichelova nauka, poduprijeta službenim studijskim programom iz 1857. zapostavila „austrijske nacionalne teme“ i habsburške studije, ipak treba priznati da je njegov pristup omogućio kasnijim istraživačima bolje uvjete za početak. Tako primjedba Ericha Zöllnera da je Sickel prednost ispred genealogije i heraldike davao sfragistici i ostalim „manje habsburškim“ pomoćnim povijesnim znanostima tek

djelomično stoji ako znamo da je upravo kod Sickela svoj nauk usavršio Ottokar Lorenz (1832.-1904.), pionir austrijske genealogije.⁵⁵ Sichelova škola smjestila je austrijsku historiografiju nasuprot njemačkoj; egzaktnost je bilo ono čemu se težilo kod Sickela, a ne romantične vizije slavne prošlosti ili kakva *Historika*.⁵⁶ Iako je sam Sickel tražio da se upravo znanošću „Austrija i Njemačka opet približe,“⁵⁷ politička situacija, ali i različiti pristupi u historiografiji to nisu dozvoljavali. Potpuno je to razumljivo kada znamo da Austrija za razliku od Pruske 1866. doživljava poraz u ratu i godinu kasnije suočava s Nagodbom. Sam je Sickel to shvatio, pa pišući kolegi Rudolfu Haymu izražava razočarenje: „to što od Austrije nije nastalo ono što sam očekivao i za što sam se u potpunosti zalagao, izrazito me rastužuje.“⁵⁸ Nepravedno je reći da austrijska historiografija u razdoblju njegova djelovanja ne doživljava bitne pomake, pogotovo kada uzmemo u obzir brojne relevantne izvore za čije je izdavanje tu upravo Sickel zaslužan. Njemački povjesničar Theo Kölzer u svom članku *Diplomatik und Urkundenpublikation* napominje da unatoč modernim sredstvima, pristupima, historiografskim obratima osnovna metodologija i nužnost kritičkog izdavanja izvora ostaje primarna. Za njega diplomatičar „čuva metodiku koju baštini od vremena Mabillona i Sickela,“ koja mu daje „čvrsto tlo i ne primorava ga na bazične promjene.“⁵⁹ Dakako, brojne su Sichelove podjele, analize ili odrednice anakrone pa ih treba zamijeniti novijim analizama koje se ipak oslanjaju ponovno na sličnu ili istu metodologiju. Zato ne može biti ni čudo da su pomoćne povijesne znanosti u cijelom nizu povjesničarskih debata ostale po strani, neopredijeljene, a na kraju i neokrznute. U tom smislu, pomoćne povijesne znanosti su bile i ostale „oruđe povjesničara“ (*Werkzeug des Historikers*), kako ih je nazvao Ahasver von Brandt.

IZBOR IZ BIBLIOGRAFIJE:

Beiträge zur Diplomatik 1-vIII. Sitzungsberichte der k. Akad. der Wissenschaften in Wien, phil.-hist. Classe. Wien, 1861-1882.

Jeanne d'Arc. Historische Zeitschrift 4/2 (1860), 273-330.

Acta regum et imperatorum Karolinorum digesta et enarrata. Bd.1-2. Wien, 1867.

Schrifttafeln aus dem Nachlasse von U.F. Kopp. Wien, 1870.

Zur Geschichte des Concils von Trient (1559-1563): Aktenstücke aus österreichischen Archiven. Wien, 1872.

MGH Diplomata regum et imperatorum Germaniae 1-II. Hannover, 1879-1893.

Kaiserurkunden in Abbildungen (s H. Sybelom), I-XI. Berlin, 1880-1891.

Das Privilegium Ottos I. für die römische Kirche vom Jahre 962. Innsbruck: Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung, 1883.

Monumenta graphica medii aevi ex archivis Imperii Austriaci collecta, fasc. X izdao K. Rieger, Vindobonae 1882.

Prolegomena zum Liber Diurnus. Sitzungsberichte der k. Akad. der Wissenschaften in Wien, phil.-hist. Classe, Bd. 117, Nr. VII; XIII. Wien, 1888-1889.

KORIŠTENA LITERATURA:

I.

Gubser, Mike. *Time's Visible Surface*. Wayne State University Press: Kritik; German Literary Theory and Cultural Studies Series, 2006.

Fuhrmann, Horst i Markus Wesche. *Sind eben alles Menschen gewesen: Gelehrtenleben im 19. und 20. Jahrhundert*. München: C.H.Beck, 1996.

Heer, Friedrich. *Der Kampf um die österreichische Identität*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2003.

Hrvatska enciklopedija. S. v. Sichel, Theodor von, sv. 9, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007: 730.

Johnston, William. *Austrijski duh*. Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1993.

Lhotsky, Alphons. *Geschichte des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 1854-1954*. Graz – Köln: Böhlau, 1954.

Novak, Viktor. *Latinska paleografija*. Beograd: Naučna knjiga, 1980.

Quirin, Heinz. *Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1991.

Rosenmund, Richard. *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich*. BiblioLife LLC, 2009.

Rosenwein, Barbara H. *Negotiating space: power, restraint, and privileges of immunity in early medieval Europe*. Manchester University Press, 1999.

Schaller, Annekatrin. *Michael Tangl (1861-1921) und seine Schule*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002.

Stipišić, Jakov. *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*. Zagreb: Školska knjiga, 1972.

Weber, Wolfgang. *Priester der Klio: historisch-sozialwissenschaftliche Studien zur Herkunft und Karriere deutscher Historiker und zur Geschichte der Geschichtswissenschaft 1800-1970*. Frankfurt am Main-Bern-New York: Lang, 1987.

Zöllner, Erich. *Probleme und Aufgaben der österreichischen Geschichtsforschung: ausgewählte Aufsätze*. München – Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1984.

II.

Gross, Mirjana. „Stogodnišnjica časopisa „Historische Zeitschrift.““ *Historijski zbornik* 12 (1960), 260-262.

Heldmann, Karl. „Drei Briefe Theodor v. Sickels.“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 114-138.

Lhotsky, Alphons. „Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Österreich.“ *Historische Zeitschrift* 189 (1959), 379-448.

Kölzer, Theo. „Diplomatik und Urkundenpublikation.“ U: *Historische Hilfswissenschaften: Stand und Perspektiven der Forschung*, ur. Toni Diederich i Joachim Oepen, Köln -Weimar-Wien: Böhlau, 2005.: 7-35.

Krumeich, Gerd. „Jeanne d'Arc von Deutschland aus gesehen.“ u: *Nation und Emotion*, ur. Étienne François, Hannes Siegrist i Jakob Vogel, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1995.:

133-147.

Olin, Margaret. „Art History and Ideology: Alois Riegel and Josef Strzygowski.“ U: *Cultural visions: Essays in the History of Culture*, ur. Penny Schine Gold i Benjamin C. Sax, Amsterdam-Atlanta: Rodopi, 2000.: 151-173.

Schieffer, Rudolf. „Zur derzeitigen Lage der Diplomatie.“ U: *Diplomatische Forschungen in Mitteleuropa*, ur. Tom Graber, Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2005.: 7-24.

Schlosser von, Julius. „Bečka škola povijesti umjetnosti – osvrt na stoljeće njemačkog znanstvenog rada u Austriji.“ U: *Bečka škola povijesti umjetnosti*, ur. Damir Grubiša, Zagreb: Barbat, 1999.: 323-393.

III.

www.kirchenlexikon.de/s/sichel_t.shtml

www.wissen.spiegel.de/wissen/dokument/dokument.html?id=57211008&suchbegriff=SICKEL,%20Theodor%20von&top=Lexikon

IV.

Slika preuzeta:
upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b9/Theodor_Sichel.jpg/220px-Theodor_Sichel.jpg

BILJEŠKE STR. 380-385

1] Vitešku titulu Sichel je dobio 1884. godine. Također, nosio je titulu *k. und k. Hofrat*, te je držao počasno mjesto u parlamentu.

2] Treba istaknuti da je povodom 80. rođendana Th.v. Sickela 1906., te dvije godine kasnije, nakon njegove smrti, objavljen niz članaka u čast Sichelu, a kasnije u obliku nekrologa, od kojih se posebice ističe onaj Richarda Rosenmunda koji je uvelike koristio i pri izradi ovog prigodnog članka, a radi se o reprintu starog članka pod naslovom *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich* koji je objavljen u *Historische Zeitschrift* još 1897. godine.

3] Julius von Schlosser, „Bečka škola povijesti umjetnosti – osvrt na stoljeće njemačkog znanstvenog rada u Austriji.“ u: *Bečka škola povijesti umjetnosti*, ur. Damir Grubiša (Zagreb: Barbat, 1999.), 351.

4] Mike Gubser, *Time's Visible Surface* (Wayne State University Press: Kritik; German Literary Theory and Cultural Studies Series, 2006.), 77.

5] Hrvatska enciklopedija. S. v. Sichel, Theodor von, sv. 9: 730.

6] Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels.“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 118.

7] Richard Rosenmund, *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich* (BiblioLife LLC, 2009.), 57;

Friedrich Heer, *Der Kampf um die österreichische Identität* (Wien: Böhlau, 2003.), 269.

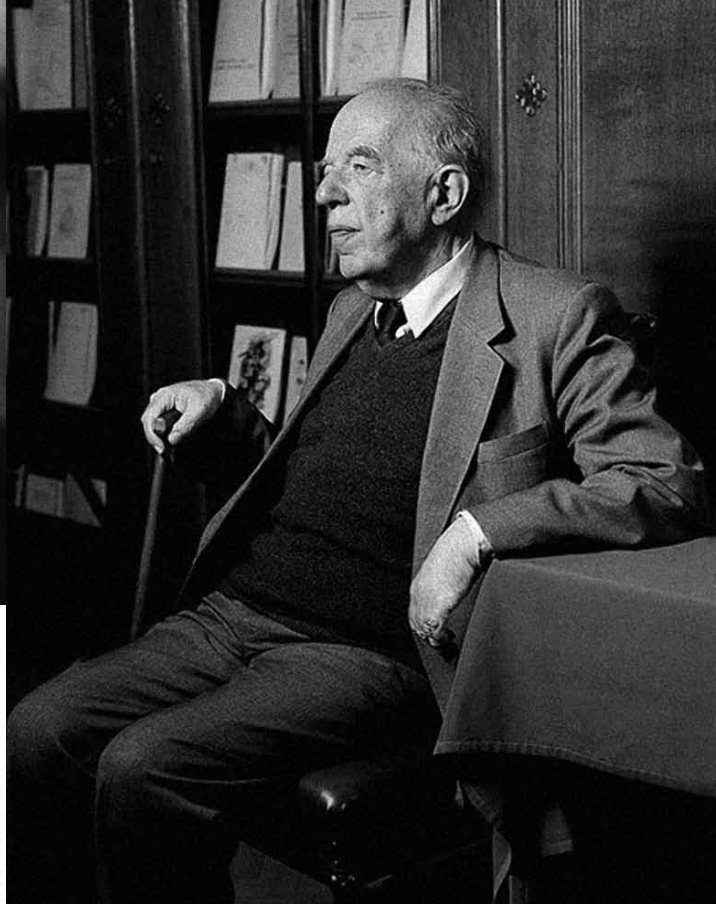
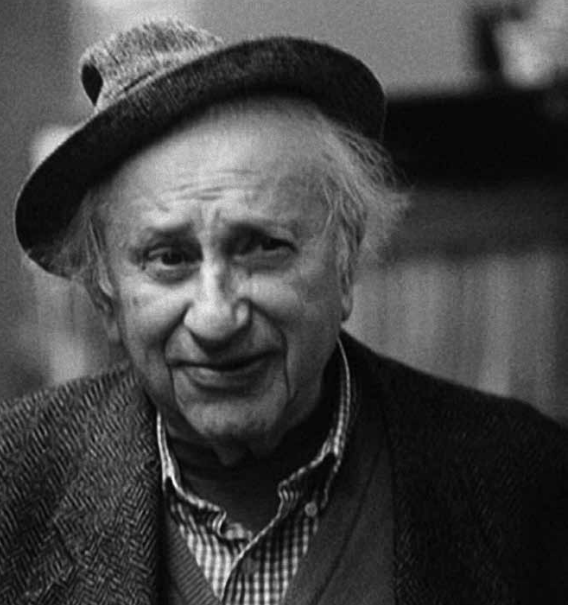
8] Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels.“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 119. i 126.

9] Viktor Novak, *Latinska paleografija* (Beograd: Naučna knjiga, 1980.), 20.

10] Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels.“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 118.; Richard Rosenmund, *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich* (BiblioLife LLC, 2009.), 57.

11] Richard Rosenmund, *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich* (BiblioLife LLC, 2009.), 58-59.

- 12| Theodor v. Sichel, *Jeanne d'Arc* (Wolf, 1862.). povjesničar Albert Jäger. No nakon kraćeg vremena vodstvo je povjereno Sickelu kako bi se uveo reformski program za kojeg se od početka zalagao. Time je izvorna ideja Instituta kao razvojnog središta austrijski orijentirane historiografije odbačena. Sichel je za Jägera pisao da se radi o „tolerantnom katoliku i jozefinistu“ koji je bio predstavnik „staro-austrijske škole povijesti“ protiv koje se Sichel sam borio. O odnosu Jägera i Sickela, te o tim ideološkim mijenama može se očekivati ubuduće vjerojatno neka ozbiljnija studija. Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 129.
- 13| Gerd Krumeich, „Jeanne d'Arc von Deutschland aus gesehen,“ u: *Nation und Emotion*, ur. Étienne François, Hannes Siegrist, Jakob Vogel (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1995.), 141-142.
- 14| Theodor v. Sichel, „Jeanne d'Arc,“ *Historische Zeitschrift* 4/2 (1860), 273-275.
- 15| Gerd Krumeich, „Jeanne d'Arc von Deutschland aus gesehen,“ u: *Nation und Emotion*, ur. Étienne François, Hannes Siegrist, Jakob Vogel (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1995.), 141-142.
- 16| wissen.spiegel.de/wissen/dokument/dokument.html?id=57211008&suchbegriff=SICHEL,%20Theodor%20von&top=Lexikon (01.vi.2009).
- 17| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 123-124.
- 18| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 127.
- 19| Wolfgang Weber, *Priester der Klio: historisch-sozialwissenschaftliche Studien zur Herkunft und Karriere deutscher Historiker und zur Geschichte der Geschichtswissenschaft 1800-1970* (Frankfurt am Main-Bern-New York: Lang, 1987.), 302.
- 20| *Institut für Österreichische Geschichtsforschung* pokrenuo je uz pomoć Th. Sickela znanstvenog rada u Austriji,“ u: *Bečka škola povijesti umjetnosti*, ur. Damir Grubiša (Zagreb: Barbat, 1999.), 351.
- 26| Mike Gubser, *Time's Visible Surface* (State University Press: Kritik; German Literary Theory and Cultural Studies Series, 2006.), 84.
- 27| Heinz Quirin, *Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1991.), 141.-143.
- 28| Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* (Zagreb: Školska knjiga, 1972.), 139.
- 29| A dobrim se dijelom i danas tako (krivo) shvaća.
- 30| *Acta regum et imperatorum Karolinorum digesta et enarrata*, prii. Theodor Sichel (Wien, 1867.), 63.
- 31| Richard Rosenmund, *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich* (BiblioLife LLC, 2009.), 59.
- 32| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 134.
- 33| Kojega (nažalost) isprva pamtim po Sybel-Ficker raspravi i kontroverzama koje su se iz nje stvorile.
- 34| Annekatri Schaller, *Michael Tangl (1861.-1921.) und seine Schule* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002.), 28.
- 35| Sichel je naime znao iskoristiti otvaranje Vatikanskih arhiva koje je naložio papa Lav XIII. 1881. godine. Tako je pokrenut prvi nacionalni institut u inozemstvu. Punih deset godina Sichelova djelatnost je tako vezana i za Rim.
- 36| Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* (Zagreb: Školska knjiga, 1972.), 143.
- 37| Heinz Quirin, *Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1991.), 141.-142.
- 38| Heinz Quirin, *Einführung in das Studium der mittelalterlichen Geschichte* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1999.), 118.
- 39| Viktor Novak, *Latinska paleografija* (Beograd: Naučna knjiga, 1980.), 20.
- 40| Mike Gubser, *Time's Visible Surface* (Wayne State University Press: Kritik; German Literary Theory and Cultural Studies Series, 2006.), 86.-87.
- 41| Horst Fuhrmann – Markus Wesche, *Sind eben alles Menschen gewesen: Gelehrtenleben im 19. und 20. Jahrhundert* (C.H.Beck 1996.), 188.
- 42| Rudolf Schieffer, „Zur derzeitigen Lage der Diplomatie,“ u: *Diplomatische Forschungen in Mittelddeutschland*, ur. Tom Graber (Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2005.), 13.
- 43| Barbara H. Rosenwein, *Negotiating space: power, restraint, and privileges of immunity in early medieval Europe* (Manchester University Press, 1999.), 10.
- 44| Čitav je članak dostupan na internet adresi: www.computus.de/menton/index.html
- 45| Alphons Lhotsky, „Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Österreich,“ *Historische Zeitschrift* 189 (1959), 416.
- 46| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 136.
- 47| Ovaj izraz smo svjesno i namjerno preuzeli izravno od Friedricha Heera.
- 48| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 130.; Hrvatska enciklopedija. S. v. Sichel, Theodor von, sv. 9.: 730.
- 49| I sam je Sichel u pismu ujaku iz 1858. godine napisao da su mu te studije „samo pripreme za studij xv. [stoljeća; op.a.]“ Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 132.
- 50| www.kirchenlexikon.de/s/sichel_t.shtml (11.x.2009.).
- 51| Alphons Lhotsky, „Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Österreich,“ *Historische Zeitschrift* 189 (1959), 412.
- 52| Mirjana Gross, „Stogodnišnjica časopisa ‚Historische Zeitschrift,“ *Historijski zbornik* 12 (1960), 262.
- 53| Richard Rosenmund, *Die Fortschritte Der Diplomatie Seit Mabilion Vornehmlich in Deutschland-Österreich* (BiblioLife LLC, 2009.), 72.
- 54| Alphons Lhotsky, „Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Österreich,“ *Historische Zeitschrift* 189 (1959), 413.-414.
- 55| Erich Zöllner, *Probleme und Aufgaben der österreichischen Geschichtsforschung: ausgewählte Aufsätze* (München – Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1984.), 110. Kasnije će se Lorenz udaljiti od Sickela i Instituta i preuzeti mjesto u Jeni (preuzeto iz: Alphons Lhotsky, *Geschichte des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 1854-1954* (Graz – Köln: Böhlau, 1954.), 115.
- 56| Annekatri Schaller, *Michael Tangl (1861-1921) und seine Schule* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002.), 26.
- 57| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 135.
- 58| Karl Heldmann, „Drei Briefe Theodor v. Sickels,“ *Historische Zeitschrift* 104/1 (1910), 137.
- 59| Theo Kölzer, „Diplomatik und Urkundenpublikation,“ u: *Historische Hilfswissenschaften: Stand und Perspektiven der Forschung*, ur. Toni Diederich i Joachim Oepen (Köln-Weimar-Wien: Böhlau, 2005.), 11.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

